

«Նոր ժամանակի կրթություն» ՀԿ

*ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ*

*ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔ*

*Հետազոտության թեման՝ Սովորողների մեջ ինքնուրույնություն,
նախաձեռնություն և ստեղծագործական ունակությունների
զարգացումը առարկայի դասավանդման ընթացքում*

*Առարկան՝ Հայոց լեզու և գրականություն
Հետազոտող ուսուցիչ՝ Նելլի Ղազարյան
Ուսումնական հաստատություն՝ Երևանի թիվ 116 հիմնական դպրոց*

Երևան 2022

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն.....	2-3
Ուսումնական գործունեության ընդհանուր նկարագրություն.....	4-9
Մովորողների նախաձեռնության, անկախ աշխատանքի բնութագիրը և տեսակները.....	10-12
Ինքնուրույն աշխատանքի և ստեղծագործական ունակությունների ձևավորում.....	13-16
Եզրակացություն.....	17
Օգտագործված գրականության ցանկ.....	18-19

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Աշակերտների ինքնուրույնության, նախաձեռնության և ստեղծագործական մտածողության զարգացման խնդիրն այժմ դարձել է դպրոցի ամենավճռական ու ամենաառաջնահերթ հարցերից մեկը, որին պետք է ուշադրություն դարձնել: Աշակերտների մեջ ստեղծագործական միտք զարգացնել, եթե ուսման տարիների ընթացքում նրանք սահմանափակվել են գլխավորապես վերարտադրողական, կատարողական գործունեությամբ, և բոլոր գիտելիքները մատուցվել են պատրաստի վիճակում, դժվար է: Գործունեության նկատմամբ ստեղծագործական մոտեցում կարելի է ձևավորել և զարգացնել՝ միայն աշակերտներին սիստեմատիկաբար մասնակից դարձնելով պրպտողական բնույթի աշխատանքերին, կանգնեցնելով նրանց հետզհետե բարդացող ճանաչողական խնդիրների լուծման անհրաժեշտության առաջ:

Ժամանակակից հոգեբանությունն ու դիդակտիկական բացահայտել են խնդիրների մեծ դերը ուսուցման մեջ, որպես աշակերտների մտավոր լարման, ճանաչողական, գործնական ակտիվության բարձրացման, հետաքրքրության ուժեղացման կարևորագույն գործոններից մեկը: Խնդիրների լուծումը աշակերտներից միշտ պահանջում է յուրացրածի ոչ թե պարզ վերարտադրում այնպիսի ձևով, ինչպես այն օգտագործվել է նախորդ փորձի ժամանակ, այլ նրա բովանդակության կամ գործունեության եղանակի այս կամ այն փոփոխության միջոցով: Խնդիրների առաջադրումը աշակերտների մտածողության առաջխաղացման անհրաժեշտ պայման է: Չնայած բազմաթիվ մշակված հարցերին, անկախ աշխատանքի հմտությունների զարգացման, խնդիրը դեռևս արդիական է: Ժամանակակից աշխարհի պայմաններում այն ավելի քան երբևէ ակտուալ է, քանի որ ներառում է դպրոցականների ոչ միայն անձնային զարգացման և նրանց անկախության ձևավորման, այլև նոր սերնդի ստեղծագործական դաստիարակության խնդիրները: Այս առումով ընտրել ենք շարադրման թեման՝ «Սովորողների մեջ ինքնուրույնություն, նախաձեռնություն և ստեղծագործական ունակությունների զարգացումը առարկայի դասավանդման ընթացքում»:

Մեր աշխատանքի նպատակն է վերլուծել կրթական գործունեության հետ կապված խնդիրները, որոշել սովորողների ինքնուրույն աշխատանքի տեղն ու նշանակությունն այս գործընթացում և դիտարկել ինքնուրույն աշխատանքի հմտությունների ձևավորման գործընթացը, ինչպես նաև նախաձեռնության և ստեղծագործական ունակությունների զարգացմանն ուղղված կարևորությունը:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Նախքան ուսուցման մեջ ինքնություն աշխատանքի, նախաձեռնության և ստեղծագործական ունակությունների ձևավորման հարցին անցնելը, անհրաժեշտ է դիտարկել կրթական գործունեության հարցը որպես հատուկ գործունեություն, որի ընթացքում տեղի է ունենում սովորողի անձնական որակների ձևավորում, որի շրջանակներում էլ զարգանում է նրա անհատականությունը:

Մանկավարժական գիտության մեջ մարդու կողմից գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների մեջ պարփակված կենսափորձի ձեռքբերման գործընթացը որոշվում է մի քանի հասկացություններով: [6]

Կրթական գործունեություն

Սագործընթաց է, որի արդյունքում մարդը ձեռք է բերում կամ փոխում իր առկա գիտելիքները, հմտություններն ու կարողությունները, կատարելագործում և զարգացնում դրանք: Նման գործունեությունը թույլ է տալիս նրան հարմարվել շրջապատող աշխարհին, կողմնորոշվել դրանում, ավելի հաջող և լիարժեք բավարարել իր հիմնական պահանջմունքները, ներառյալ ինտելեկտուալ աճի և անձնական զարգացման կարիքները:

Հայեցակարգ ուսուցում

Հայեցակարգը բավականին բարդ է և բազմակողմանի է, որը ենթադրում է սովորողի և ուսուցչի համատեղ կրթական գործունեություն, բնութագրում է գիտելիքների, հմտությունների և կարողությունների փոխանցման և յուրացման գործընթացը:

Ըստ Ն.Վ. Կյունսայի սահմանման, կրթություն-գիտելիքի փոխանցման գործընթացի կազմակերպման ձև է, սոցիալական համակարգ, որն ուղղված է նախորդ սերնդի փորձը նոր սերնդին փոխանցելուն: Ուսուցումը ակտիվ գործընթաց է, որի ընթացքում ուսուցիչը և ուսանողը փոխազդում են:[9]

Առավել ամբողջական սահմանումը տվել է Ի. Իյասովը՝ Ուսուցումը գիտելիքի, հմտությունների և կարողությունների որոշակի տեսակների յուրացման գործընթաց է, ի տարբերություն անհատի կողմից ճանաչողական գործունեության տրամաբանական և ստեղծագործական մեթոդների ձեռքբերման, ինչպես նաև ի

տարբերություն մտավոր գործընթացների և գործունեության այլ փոփոխությունների.անմիջականությունից, ակամայից մինչև միջնորդություն և կամայականություն, գործընթացների հոսքի արտաքին պլանից դեպի ներքին: [5]

Ուսումնական գործունեությունը բովանդակությամբ բարդ է և դպրոցականների համար միանգամից չի ձևավորվում և նույնը չէ: Սկզբում մեծ ջանք է պահանջվում, որպեսզի ուսուցչի ղեկավարությամբ համակարգված աշխատանքի ընթացքում աշակերտը ներգրավվի ուսման մեջ: Այս գործընթացի բարդությունը, ըստ Վ.Վ. Դավիդովիմասին է վկայում այն փաստը, որ նույնիսկ կրթական գործունեության նպատակային, հատուկ կազմակերպված ձևավորման պայմաններում այն ոչ բոլոր երեխաների մոտ է զարգանում:[11]

Դպրոցը պետք է ուրախություն պատճառի դպրոցականին: Դա պայմանավորված է ոչ միայն երեխաների նկատմամբ մարդասիրական վերաբերմունքով, այլ նաև հաջողակ կրթական գործունեության նկատմամբ հոգատարությամբ: Ուսուցչի խնդիրն է «բացել երեխայի սիրտը», արթնացնել նրա ցանկությունը՝ սովորելու նոր նյութ և սովորել աշխատել դրա հետ: Դրա համար ուսուցիչը պետք է լավ իմանա երեխաների հոգեբանական առանձնահատկությունները, կարողանա հասկանալ յուրաքանչյուր երեխայի անհատականությունը և գտնել ուսուցման և ճանաչողական մոտիվացիայի ձևավորման համապատասխան մեթոդներ, ինչպես նաև կազմակերպել սովորողների ինքնուրույն աշխատանքը:[1]

Սովորողի կրթական գործունեությունն ունի որոշակի կառուցվածք՝

1. կրթական գործունեության դրդապատճառներ

2. ուսումնական առաջադրանքների սահմանում

3. ուսումնական գործունեություն

4. վերահսկողություն

5. գնահատում[3]

Ելնելով այս կառուցվածքից՝ կրթական գործունեության էությունը կայանում է կրթական խնդիրների լուծման մեջ, որոնց հիմնական տարբերությունն այն է, որ նրանց նպատակն ու արդյունքը հենց գործող սուբյեկտի փոփոխությունն է, որը բաղկացած է գործողության որոշակի մեթոդների յուրացումից, այլ ոչ թե օբյեկտների փոփոխումից: Անհատական կրթական առաջադրանքի լուծումը որոշում է կրթական գործունեության ինտեգրալ ակտը, այսինքն, նրա ամենապարզ «միավորը», որի շրջանակներում դրսևորվում է գործունեության այս տեսակի կառուցվածքը որպես ամբողջություն: Նման ակտի իրականացումը ենթադրում է կրթական գործունեության կոնկրետ շարժառիթների ակտուալացում. վերջնական կրթական նպատակի որոշում. միջանկյալ նպատակների համակարգի և դրանց հասնելու ուղիների նախնական սահմանում. փաստացի վերապատրաստման գործողությունների համակարգի ներդրում. վերահսկողական գործողությունների իրականացում, կրթական գործունեության արդյունքների գնահատում:[12]

Ուսուցման գործընթացում մեծ նշանակություն ունի սովորողների ինքնուրույն աշխատանքի հմտությունների ձևավորումը:

Ինքը՝ մտածողությունը, պատմականորեն առաջ է եկել մարդու գործունեության պրոցեսում՝ կյանքի կողմից առաջադրված տարբեր խնդիրներ լուծելու անհրաժեշտությունից: Նպատակին հասնելու ճանապարհին հանդես եկած դժվարությունները առաջացնում են մտքի ակտիվ աշխատանք: Մարդը ըմբռնում է խնդիրը, ապա՝ փնտրում լուծման ուղիներ, դժվարությունը հաղթահարելու միջոցներ: Ամեն մի ճանաչողական կամ գործնական խնդրի հիմքում ընկած է հակասություն՝ այն բանի մեջ, ինչ-որ կա և այն, ինչին որ մարդը ցանկանում է հասնել: Այդ հակասությունն էլ հենց միտքը մղում է առաջ, խթանում լուծման

պրպտումները: Հոգեբանությունը պնդում է, որ ամեն մի արդյունավետ մտածողական աշխատանք հենց խնդրի լուծում է: Ամեն մի հարցադրում պարունակում է հարց, որի պատասխանը չի գտնվում անմիջապես: Հարկ է լինում այն փնտրել ինքնուրույնաբար՝ օգտվելով հարցի ու պատասխանի միջև եղած տարբեր միջանկյալ օղակներից: Սակայն խնդիրը ոչ ամեն դեպքում է զարգացնում ստեղծագործական մտածողությունը: Եթե խնդիրը լուծվում է ուսուցչի կամ դասագրքի հեղինակի ցուցադրված պատրաստի օրինակով, ապա նրա լուծումը աշակերտից ինքնուրույն ստեղծագործական մտածողություն չի պահանջում: Աշակերտի գործունեությունը նման դեպքում կրում է վերարտադրողական բնույթ: Այլ բան է, երբ աշակերտին լուծման պատրաստի օրինակ չի տրվում, և նա ինքը պետք է գտնի լուծման ուղին: Այս դեպքում խնդրի լուծումը հրահրում է մտածողության ինքնուրույն աշխատանքի, նպաստում նրա ստեղծագործական զարգացմանը: Դպրոցը պետք է սովորեցնի աշակերտներին լուծելու զանազան որոնողական, ճանաչողական և գործնական խնդիրներ: Հոգեբանների հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ պրպտողական խնդիրների լուծումը այս կամ այն ուսումնական առարկայի գիտելիքների համակարգի տիրապետման միջոցներից մեկն է և նպաստում է ճանաչողական ինքնուրույնության և ստեղծագործական մտածողության զարգացմանը:[13]

Ուստի նպատակահարմար է հենց ցածր դասարանից՝ ինչու ոչ հենց մանկապարտեզից, ուսուցման պրոցեսում ներառել ճանաչողական խնդիրներ և սովորեցնել դրանք ինքնուրույնաբար լուծել

Մեր օրերում դպրոցը չի կարող ղեկավարել աշակերտներին գերազանցապես փաստական նյութեր հաղորդելով: Անհրաժեշտ է հոգ տանել սովորողների տրամաբանական մտածողության ու վերացական ըմբռումների զարգացման համար և վաղ տարիքից նրանց վարժեցնել ինքնուրույն ստեղծագործական աշխատանքի: Անհրաժեշտ է նաև նշել ուսման դրդապատճառների և անհատական մոտեցման սկզբունքի հարցերը, որոնք պետք են ուսուցման նկատմամբ սովորողների վերաբերմունքը կարգավորելու համար: Ակնհայտ է, որ ավելի հեշտ է սովորեցնել այն

աշակերտին, որը տրամադրված է սովորելու: Ուսման նկատմամբ վերաբերմունքի ձևավորումը ուսուցման կարևորագույն խնդիրն է, որը լուծվում է սովորողի մոտ ուսման անհրաժեշտ դրդպատճառներ դաստիարակելու միջոցով: Դրա համար պետք է մշտապես հաշվի առնվեն յուրաքանչյուր աշակերտի անձնային առանձնահատկությունները ևս:Խիստ սոցիալական են դառնում ինչ և ինչպես սովորեցնել հարցերը: «Ուսուցման նոր մեթոդներ սովորելու լավագույն ճանապարհը հենց մեթոդի միջոցով սովորեցնելն է»:[10]: Ինքնուրույն աշխատանքներ կազմակերպելիս շատ կարևոր է առանձին սովորողների գիտելիքների խորացումը, գործնական գիտելիքները կիրառելու կարողության, ինքնուրույն մտածելու ունակության, լարված աշխատելու սովորույթի, խաչընդոտներն ու դժվարությունները հաղթահարելու ընդունակությունների ձևավորումը:

ՆեմովՌ.Ս-ն առաջարկում է սովորողներին չտալ գիտության պատրաստի եզրակացություններ, այլ ամեն կերպ զարգացնել նրանց մտավոր ընդունակությունները, սովորեցնել համեմատել, քննարկել, անել եզրակացություններ և ամփոփել:[7]

Ուսուցիչներին ներկայացվում է հետևյալ պահանջները:

1. Ուսուցիչը պետք է կարողանա ուսումնական որոշակի իրադրության մեջ առաջադրել այնպիսի հարցեր, որոնք աշակերտներից պահանջում են հիշողության մեջ հերթականորեն վերականգնել նախկին գիտելիքներ, ի հայտ բերել փաստերը, որոնք հնարավոր է օգտագործել նոր իրադրության մեջ:
2. Հարցը պետք է պահանջի ոչ թե վերարտադրող, այլ ստեղծագործական պատասխան, որը սովորողներին մղում է փաստերի ու երևույթների նկատմամբ ինքնուրույն մոտեցման:

Հարցը պետք է աշակերտի միտքն ուղղի քննարկող փաստերի, երևույթների առարկաների կողմը: Հարցը պետք է առաջադրել այնպես, որ այն աշակերտին

ստիպի նայել փաստերին ու երևույթներին կապերի մեջ, տեսնի երևույթը և առարկան, ոչ միայն մասերով, այլ՝ ամբողջությամբ:[16]

Անդրադառնանք նաև Գ.Ֆրոյդենտալի ուսուցման և դաստիարակության կազմակերպման մասին հայացքներին, որտեղ ակնհայտ երևում է, որ հեղինակն դեռևս անցած դարի 70-ական թվականներին ակնարկում էր անհատական և խմբային ուսուցման միջոցով սովորողներին դեպի ստեղծագործական աշխատանքների ուղղորդելու մասին: Նա նշում է, որ երեխան ինքնուրույն հայտնագործում է գիտական փաստերը, արվեստի կամ բարոյական նորմերը, ինքնին պաշտպանված է հոգեկան վարակից:[2]Եվ պատահական չէ, որ աշխարհահռչակ մաթեմատիկոս Ա.Ն. Կոլմոգորովին ուղղված այն հարցին, թե իր բազմաթիվ գյուտերից որն է ինքը համարում ամենակարևորը, ակադեմիկոսը պատասխանում՝ այն, երբ ես դեռևս 5 տարեկան էի և նկատեցի բնական կենտ թվերի քառակուսիների գումարի հաշվման բանաձևը: Քանզի երեխան ինքնուրույն հայտնագործում է գիտական փաստեր, արվեստի կամ բարոյական նորմեր և ինքնին պաշտպանվում հոգեկան վարակից: Ըստ մաթեմատիկոսի՝ ճիշտ դաստիարակությունը ակտիվ, ստեղծագործական ուսուցում կազմակերպելն է: Իսկ նման ուսուցում հնարավոր է կազմակերպել, երբ մեծամասամբ, սովորողը փաստերը հնարավորինս «հայտնագործում» է ինքնուրույն, կարող է լինել նաև ուսուցչի ղեկավարություն, բայց այնուամենայնիվ «առաջին հայտնագործողի» դերում աշակերտն է: Ավելացնենք, որ սկսած 70-ական թվականներից ԽՍՀՄ-ում և սոցիալիստական երկրներում լայն տարածում էր գտել այսպես կոչված առաջավոր փորձի դպրոցների համակարգ, որի տարածողներից մեկը Գ.Ֆրոյդենտալն էր:

**ՍՈՎՈՐՈՂՆԵՐԻ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹՅԱՆ, ԱՆԿԱԽ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ ԵՎ
ՏԵՄԱԿՆԵՐԸ**

Մանկավարժության մեջ անկախությունը հասկացվում է որպես անձի առաջատար հատկություններից մեկը, որն արտահայտվում է որոշակի նպատակ դնելու, դրա իրականացմանը ինքնուրույն հասնելու ունակությամբ, պատասխանատու վերաբերմունք ցուցաբերելով նրանց գործունեությանը և գործելու գիտակցաբար և ակտիվորեն, ոչ միայն ծանոթ միջավայրում, բայց նաև նոր պայմաններում, որոնք պահանջում են ընդունել ոչ ստանդարտ լուծումներ: Անկախությունը՝ որպես անձնական հատկություն, մարդուն տրված չէ ծնունդից, այլ ձևավորվում է երեխայի մեծանալուն պես:[14]

Ուսուցման մեջ անկախությունն առանձնահատուկ նշանակություն ունի, որտեղ այն ամենավառ արտահայտությունն է գտնում սովորողների ինքնուրույն աշխատանքի գործընթացում: Սովորողների ինքնուրույն աշխատանքը մանկավարժության մեջ հասկացվում է որպես ուսուցման և ինքնակրթության մեթոդներից մեկը, որը նախապայման է հանդիսանում տարբեր մեթոդների միմյանց հետ դիդակտիկ կապի համար: Հայտնի գիտնական Բ.Պ.ի սահմանման համաձայն՝ անկախ աշխատանքը սովորողների աշխատանքն է, որն իրականացվում է առանց ուսուցչի անմիջական մասնակցության, բայց նրա հանձնարարությամբ՝ դրա համար հատուկ հատկացված ժամանակում: Մինևույն ժամանակ, սովորողները գիտակցաբար ձգտում են հասնել առաջադրանքում դրված նպատակին՝ ցույց տալով իրենց ջանքերը և այս կամ այն ձևով բացահայտելով իրենց մտավոր կամ ֆիզիկական գործողությունների արդյունքները:[4]

Մանկավարժական գործընթացում զգալի տեղ են գրավում ինքնուրույն աշխատանքի մեթոդները, ինչը բազմիցս ընդգծել են անցյալի հայտնի ուսուցիչները: Այսպիսով, Կ.Դ. Ուշինսկին պնդում էր, որ միայն ինքնուրույն աշխատանքը պայմաններ է ստեղծում ուսանողների մտածողության խորը տիրապետման և զարգացման համար, իսկ Պ.Ֆ. Կապտերինն ասաց, որ դպրոցը բարելավելու յուրաքանչյուր նոր քայլ ինքնակրթության սկզբունքների կիրառումն է երիտասարդների դպրոցական կրթության մեջ:

Մանկավարժական տեսության և պրակտիկայի բնագավառում հայտնի ռուս մասնագետ Վ.Վ. Բոգոսլովսկին առանձնացնում է մի քանիսը.[8]

Անկախ աշխատանք նմուշի վրա

Այս տիպի անկախ աշխատանքը սովորողները կատարում են ամբողջությամբ նմուշի, մանրամասն հրահանգների հիման վրա, ինչի պատճառով սովորողների ճանաչողական գործունեության և անկախության մակարդակն այս դեպքում դուրս չի գալիս վերարտադրողական գործունեության շրջանակներից:

Այսպիսով, օրինակ, հայոց լեզվի դասերին սովորողների ներկայացվում են մի քանի նախադասություններ, և նրանք պետք է ինքնուրույն որոշեն, թե որտեղ են ճիշտ դրված կետադրական նշանները.կամ գրատախտակին գրված են մի քանի բառ նույն քերականական կանոնի համար, և սովորողները պետք է գտնեն ճիշտ և սխալ գրված բառեր. կամ պետք է գտնել օրինակներ, որոնք հաստատում են որոշակի քերականական կանոնը:

Վերականգնողական անկախ աշխատանք

Այս տիպի անկախ աշխատանքի բնորոշ առանձնահատկությունն այն է, որ արդեն իսկ առաջադրանքի մեջ, ընդհանուր գաղափարը (լուծման սկզբունքը) անպայմանորեն հաղորդվում է, և սովորողները պետք է այն մշակեն հատուկ ձևով (կամ լուծման եղանակներով) լուծումների առնչությամբ:

Վերակառուցիչ հետևյալ նախադասությունները, որպեսզի որոշվող բառից հետո գա մասնական արտահայտությունը. Շատերը՝ արծաթապատված ցրտահարությամբ, նիրհում են: Ձյունով ծածկված թփերը կառչել էին գետնին: Վաղուց քնած անտառը լռում է:

Փոփոխական տեսակ

Աշխատանքի այս տեսակը բնութագրվում է հետևյալ տարբերություններով. Նախ՝ ուսանողների ճանաչողական ակտիվությունն ու անկախությունն արտահայտվում են խնդրահարույց իրավիճակի վերլուծության ժամանակ նրանց կողմից արված ընդհանրացումներով, էականը երկրորդականից առանձնացնելու և համապատասխան խնդրի լուծման շրջանակներում լուծում գտնելու մեջ (այսինքն՝ այն չի սահմանափակվում թարմացմամբ. ձեռք բերված գիտելիքները և հայտնի լուծումների վերարտադրությունը):

Ստեղծագործական անկախ աշխատանք

Նման աշխատանքներն ունեն սովորողների ճանաչողական գործունեության և ինքնուրույնության ամենաբարձր մակարդակը: Այս տիպի աշխատանքներում արդեն ենթադրվում է, որ սովորողն անմիջականորեն կմասնակցի իր համար սկզբունքորեն նոր գիտելիքների՝ նյութական և հոգևոր մշակույթի արժեքների արտադրությանը: Ստեղծագործական աշխատանքի բոլոր տեսակների առաջադրանքները պարունակում են պայմաններ, որոնք խթանում են խնդրահարույց իրավիճակների առաջացումը, որոնք դասի ընթացքում կարող են ստեղծվել տարբեր ձևերով:

**ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԵՎ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՁԵՎԱԿՈՐՈՒՄ**

Ուսումնական գործընթացում ինքնուրույն աշխատանքի հմտությունների զարգացման խնդրին անդրադառնալիս անհրաժեշտ է թվում լուծել մի շարք հարցեր՝ անկախ աշխատանքի գործընթացում սովորողների գործունեության, անկախ աշխատանքի արդյունավետության հիմնախնդիր և այլն:

Անկասկած, ինքնուրույն աշխատանքն առաջին պլան է մղում սովորողների գործունեությունը, իսկ սովորողն ինքը՝ որպես ակտիվ ստեղծագործ անձնավորություն, հանդիսանում է նրա մշակույթի, էրուդիցիայի ու ապագա գործունեության կերտողը: Սովորողների անհատականության գործունեությունն դրսևորվում է ինքնուրույն աշխատանքի նպատակներ դնելու, այն պլանավորելու, մեթոդների որոշման, ինքնամոբիլիզացիայի և ինքնատիրապետման, արդյունքների գնահատման մեջ: Ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքը պահանջում է ինտենսիվ մտածողություն, տարբեր ճանաչողական առաջադրանքների լուծում, նշումներ կատարելը, ուսումնական տեղեկատվության ըմբռնումն ու մտապահումը և այլն:

Անկախ աշխատանքը կարևոր գործոն է ուսանողների առաջիկա գործունեությանը տեսական և գործնական նախապատրաստման, անհրաժեշտ գիտելիքների, կարողությունների, հմտությունների, բարոյական և մտավոր որակների ձևավորման համար: Ժամանակակից պայմաններում մեծացել է հենց աշակերտի պատասխանատվության նշանակությունը թե՛ կրթական գործունեության, թե՛ նրա հայացքի, գիտելիքների, թե՛ կոնկրետ առարկայական, թե՛ ընդհանուր բովանդակության զարգացման համար: Գիտելիքի ինքնուրույն ձեռքբերման ցանկությունն է, որ պետք է ամեն կերպ խրախուսվի բոլոր կրթական համակարգերում:

Այն մեծ նշանակություն ունի ինքնուրույն աշխատանքի հմտությունների զարգացման գործընթացում արդյունավետությունը: Անկախ աշխատանքի արդյունավետությունը կախված է բազմաթիվ արտաքին և ներքին գործոններից՝ դրա առաջադրանքների բովանդակությունից և բարդությունից, ավագ ընկերների առաջնորդությունից, վերապատրաստվողների գիտելիքների մակարդակից և ընդհանուր զարգացումից,

նրանց ինտելեկտուալ գիտելիքներից և հմտություններից, շարժառիթներից և վերաբերմունքից, մեթոդներից և տեխնիկայից;

1. Սովորողների գործողությունների պատճենում ըստ տրված օրինաչափության, առարկաների և երևույթների նույնականացում, դրանց ճանաչում՝ համեմատելով հայտնի օրինաչափության հետ: Այս մակարդակում ուսանողները պատրաստվում են ինքնուրույն գործունեության:

2. Կրթական տեղեկատվության վերարտադրման վերարտադրողական գործունեություն, որը, որպես կանոն, չի անցնում հիշողության մակարդակի սահմաններից: Այս մակարդակում տեղի է ունենում ճանաչողական գործունեության տեխնիկայի և մեթոդների ընդհանրացում, դրանց տեղափոխում ավելի բարդ, բայց դեռ բնորոշ խնդիրների լուծմանը:

3. Ձեռք բերված գիտելիքների ինքնուրույն կիրառման արդյունավետ գործունեություն՝ բնորոշ խնդիրներից դուրս խնդիրների լուծման համար: Այս փուլում ինքնուրույն գործունեությունն աշակերտից պահանջում է ինդուկտիվ և դեդուկտիվ եզրակացություններ անելու կարողություն, ինչպես նաև ստեղծագործական տարրեր:

4. Անկախ գործունեություն գիտելիքների փոխանցման վերաբերյալ բոլորովին նոր իրավիճակներում խնդիրներ լուծելիս, որոշումների կայացման նոր ծրագրերի պատրաստման պայմաններ, հիպոթետիկ անալոգային և դիալեկտիկական մտածողության զարգացում:[15]

Անկախ աշխատանքի հմտության ձևավորման այս փուլերն ուղղված են միայն այս գործընթացի ընդհանուր ընթացքին: Անկախ աշխատանքի յուրաքանչյուր տեսակի առնչությամբ հաշվի են առնվելու որոշակի տեսակի գործունեության զուտ անհատական կողմերը: Ավելի կոնկրետ օրինակի համար ավելի մանրամասն անդրադառնանք այնպիսի ինքնուրույն աշխատանքային հմտության ձևավորմանը, ինչպիսին դասագրքով ինքնուրույն աշխատանքն է:

Էությունը ինքնուրույն աշխատանք դասագրքի հետկայանում է նրանում, որ նոր գիտելիքների յուրացումն իրականացվում է յուրաքանչյուր աշակերտի կողմից

ինքնուրույն՝ դասագրքի նյութի մտածված ուսումնասիրության և դրանցից բխող փաստերի, օրինակների և տեսական եզրակացությունների իրազեկման միջոցով: Այս տեսակի անկախ աշխատանքի հիմնական բնութագրիչները ուսանողի «նյութի ինքնուրույն տիրապետումն է և ուսանողների գրքի հետ աշխատելու կարողության ձևավորումը»: Դասագրքով ինքնուրույն աշխատելու հմտության ձևավորումը բավականին բարդ գործունեություն է: Դա հնարավոր է միայն համապատասխան պայմանների առկայության դեպքում: Ավելի մանրամասն անդրադառնանք դասագրքով ինքնուրույն աշխատելու հմտության ձևավորման գործընթացին:

1. Անկախ ուսումնասիրության համար թեմայի ընտրությունը էական է դասագրքով ինքնուրույն աշխատելու հմտության ձևավորման համար: Ինչպես գիտեք, ուսանողները չեն կարողանա յուրացնել բոլոր թեմաները առանց ուսուցչի նախնական աշխատանքի և մանրամասն բացատրությունների: Ուսուցիչը կարող է ինքնուրույն աշխատանքի համար ընտրել միայն այն թեմաները, որոնք սովորողները կարող են ինքնուրույն սովորել (առանց ուսուցչի օգնության):

2. Դասագրքի հետ ինքնուրույն աշխատանքին պետք է նախորդի ուսուցչի մանրամասն զրույցը: Այս զրույցի ընթացքում ուսուցիչը նախ և առաջ պետք է ճշգրիտ բացահայտի նյութի թեման, ընդհանուր պատկերացում կազմի բովանդակության մասին, ուսանողների ուշադրությունը հրավիրի այն հարցերի վրա, որոնք նրանք պետք է սովորեն, ինչպես նաև խորհուրդներ տա անկախ աշխատանքի վերաբերյալ: .

3. Անկախ աշխատանքի գործընթացում ուսուցիչը պետք է մշտապես վերահսկի իր առաջընթացը, վերահսկի այս գործընթացը:

4. Ուսուցիչը պետք է լուրջ ուշադրություն դարձնի ինքնուրույն աշխատանքի գործընթացում նոր գիտելիքներն ինքնուրույն ընկալելու և յուրացնելու սովորողների կարողությունների զարգացմանը: Այսպիսով, անկախ աշխատանքի հմտությունների զարգացման ողջ գործընթացը, ըստ հայտնի գիտնական Բ.Պ. Էսիպովը պետք է սկսի արվեստի փոքր ստեղծագործությունների ինքնուրույն ընթերցմամբ, այնուհետև

գիտահանրամատչելի հոդվածներով, որին կհաջորդի վերապատմումը կամ ուսանողների հարցերի պատասխանները:

5. Հաճախ սովորողների ինքնուրույն աշխատանքին կարող է նախորդել փորձերի և տեսողական նյութերի ցուցադրում՝ ուսումնասիրվող նյութերն ավելի խորը հասկանալու համար խնդրահարույց իրավիճակ ստեղծելու համար:

6. սովորողների ինքնուրույն աշխատանքը կարող է իրականացվել ընկալման համար առանձնապես դժվար պահերի ուղեկցող ընտրովի ընթերցմամբ:

7. Դասագրքով ինքնուրույն աշխատելու հմտության զարգացման գործընթացում անհրաժեշտություն է առաջանում դիմել ավելի վաղ ուսումնասիրված թեմաների կրկնությանը: Հիշողության նման թարմացումը անկախ աշխատանքի հմտության ձևավորման արդյունավետության պայմաններից մեկն է:[16]

Սա միայն մեկ օրինակ է վերապատրաստման մեջ ինքնուրույն աշխատանքի տեսակներից մեկի հմտության ձևավորման: Օգտագործելով այս օրինակը, կարելի է եզրակացություններ անել ոչ միայն նման հմտությունների ձևավորման գործունեության ընդհանուր ընթացքի, այլև երեխաների զարգացման և ուսուցման համար այս գործընթացի բարդության մասին:

ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

Ամփոփենք հիմնական եզրակացությունները վերապատրաստման ընթացքում ինքնուրույն աշխատանքի հմտությունների ձևավորման վերաբերյալ: Ուսուցումը ուսուցչի և ուսանողների միջև փոխգործակցության գործընթացի կազմակերպման բարդ ձև է, որն ուղղված է որոշակի կրթական նպատակների իրականացմանը: Ուսուցումը ակտիվ գործընթաց է, որի ընթացքում ուսուցիչը և ուսանողը փոխազդում են: Ուսուցման գործընթացում զգալի տեղ է զբաղեցնում ինքնուրույն աշխատանքը, որպես գործունեություն, որն իրականացվում է առանց ուսուցչի անմիջական մասնակցության, բայց նրա հանձնարարությամբ՝ դրա համար հատուկ հատկացված ժամանակում: Անկախ աշխատանքը սովորողների անձնական ստեղծագործական ձևավորման և զարգացման պայման է: Դա նույնպես ցանկացած գործունեության պայմաններից մեկն է:

Ուսուցման մեջ կարելի է առանձնացնել ուսանողների անկախ աշխատանքի հետևյալ հիմնական տեսակները՝ անկախ աշխատանք ըստ մոդելի, վերականգնողական անկախ աշխատանք, փոփոխական անկախ աշխատանք և ստեղծագործական անկախ աշխատանք: Այս տեսակներից յուրաքանչյուրն ունի իր նպատակը: Ամենադժվար տեսակը, անկասկած, ստեղծագործական ինքնուրույն աշխատանքն է, որն ունի ուսանողների ճանաչողական գործունեության և անկախության ամենաբարձր մակարդակը:

Դասավանդման մեջ ինքնուրույն աշխատանքի հմտությունների ձևավորումը ներառում է ուսանողների կրկնօրինակման և վերաբարձրողական գործողություններից անցում արդյունավետ և անկախ աշխատանքի: Անկախ աշխատանքի հմտությունների ձևավորման գործընթացը ոչ միայն պետք է առաջնորդվի ուսուցչի կողմից, այլև նրա կողմից լինի մշտական հսկողության ներքո:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Մանկ. հանրագիտարան
2. Г.Фройденталь. Педагогическаязадача, М., Просвещение 1982
3. Հանրակրթության պետական կրթակարգ: Միջնակարգ կրթության պետական չափորոշիչ, ՀՀԿԳՆԿԱԻ, Ե., 2004թ
4. Էսիպով Բ.Պ. Սովորողների ինքնուրույն աշխատանքը դասին. - Մ., 1961:
5. Իլյասով Ի.Ի. Ուսուցման գործընթացի կառուցվածքը. - Մ .: Մոսկվայի պետական համալսարանի հրատարակչություն, 1986 թ.
6. Kodzhaspirova G.M., Kodzhaspirov A.Yu. Մանկավարժական բառարան ուսանողների համար: Մ .: «Ակադեմիա» հրատարակչական կենտրոն, 2003 թ. - 176 էջ.
7. Նեմով Ռ.Ս. Հոգեբանություն. - Մ.: VLADOS, 1998. - Գիրք. 2. Կրթության հոգեբանություն. - 608 էջ.
8. Ընդհանուր հոգեբանություն / Էդ. Վ.Վ. Բոգոսլովսկին. - Մ .: Կրթություն, 1981 .-- 383 էջ.
9. Կրթության հոգեբանություն / Էդ. Ն.Վ. Կլյունա. - Մ .: VLADOS-PRESS, 2003 .-- 400 p.
10. Podlasy I.P. Մանկավարժություն. Նոր դասընթաց՝ ուսուցիչ մանկավարժական բուհերի ուսանողների համար. 2 գրքում. Գիրք 1. - Մ .: ՎԼԱԴՈՍ, 1999 թ.
11. Զարգացման հոգեբանություն. Բառարան / Սunder. խմբ. Ա.Լ. Վենգերը. - Մ .: PER SE, 2006 .-- 176 p.
12. Ռոստոպշին Պ. Հոգեբանություն և մանկավարժություն: - Մ .: «PRIOR Publishing House», 2000. - 96 p.
13. Սելիվանով Վ.Ս. Ընդհանուր մանկավարժության հիմունքներ. կրթության տեսություն և մեթոդներ / Էդ. Վ.Ա. Սլաստենին. - Մ .: «Ակադեմիա» հրատարակչական կենտրոն, 2000 թ. - 336 էջ.
14. Մանկավարժության ժամանակակից բառարան / Կոմպ. Ռապազնիչ Է.Ս. - Մինսկ: «Ժամանակակից խոսք», 2001. - 928 էջ.
15. Ստոլյարենկո Լ.Դ. Մանկավարժական հոգեբանություն. - Ռոստով n / Don: Phoenix, 2006 .-- 542 p.

16. Խարլամակ Ի.Ֆ. Մանկավարժություն. - Մինսկ: Universiteckae, 1996 .-- 511 p